

Demokracija slovenskega vstopanja v NATO

SVOBODA KOT IZBIRA DANEGA

Morebitni vstop Slovenije v NATO je pomembno vprašanje, pomembno pa je tudi, kaj si o njem misli javnost. O vstopu Slovenije v NATO ni bil nikoli opravljen referendum oziroma se slovenski volivci za vstop v to zvezo niso nikoli izrekli neposredno. Zdi se, da se je slovenska politika za omenjeni projekt odločila sama, tako rekoč ne da bi neposredno o tem kaj vprašala ljudstvo.

Razen v anketah.

V anketi SJM95/4 iz leta 1995 (n = 1008) je bilo anketirancem o Natu postavljeno vprašanje "Ali se strinjate ali ne strinjate z naslednjo trditvijo: 'Pristop k NATO je za Slovenijo koristen.'"

se strinjam	63.1 %
se ne strinjam	10.1 %
ne vem	26.8 %

Vir: Toš, 1999: 618

Leto dni prej je bilo v anketi SJM94/5 (n = 995) postavljeno vprašanje: "Slovenska država si prizadeva za vstop Slovenije v NATO. Ali vi osebno podpirate takšna prizadevanja ali jim nasprotujete?"

podpiram	44.2 %
ne podpiram, niti ne nasprotujem	32.7 %
nasprotujem	8.6 %
ne vem, neodločen	14.6 %

Vir: Toš, 1999: 460

V obeh vprašanjih je sicer opaziti dokaj velike deleže neodločenih anketirancev, vendar je podpora vstopu v NATO videti nesporna, nasprotovanje pa izredno majhno.

Svoboda kot izbira danega

Leta 1997 je skupina študentov ljubljanske univerze opravila javnomenjsko raziskavo o odnosu Slovencev do vključevanja v NATO (n = 256). Temeljna misel raziskave je bila skušati nekoliko podrobneje obdelati več vidikov slovenskega vključevanja v NATO, pri analizi rezultatov pa smo naleteli na nekaj zanimivih ugotovitev.

Na začetku ankete smo postavili vprašanje: "Zamislite si, da bi bil v kratkem razpisan referendum za vstop Slovenije v NATO. Ali bi glasovali za NATO, proti Natu, ali pa ne bi šli na referendum?". Anketiranci so imeli, tako kot v drugih anketah, na voljo le dve (oziroma tri) možnosti, odgovarjali pa so takole:

ZA NATO	59,4 %
PROTI NATU	17,1 %
ne bi šel na referendum	23,5 %

Vir: NATO'97, <http://www.ljudmila.org/kricac/informatika/nato9/>

Naslednje vprašanje pa smo zastavili malce drugače: "Zamislite si, da bi bil v kratkem razpisan referendum z naslednjim vprašanjem: "Ali ste za vstop Slovenije v NATO ali za nevtralnost Slovenije"? Ali bi glasovali za NATO, za nevtralnost ali pa ne bi šli na referendum?"

ZA NATO	43,1 %
ZA nevtralnost	40,8 %
ne bi šel na referendum	16,1 %

Vir: NATO'97, <http://www.ljudmila.org/kricac/informatika/nato9/>

Pri prvem vprašanju se je večina anketirancev izrekla za vstop v NATO, ko pa smo pri drugem vprašanju Natu postavili alternativo

(nevtralnost), se je delež podpore Natu zmanjšal za dobrih 16 odstotkov.

V anketi NATO '97 smo nato postavljali še dodatna vprašanja o podpori vključevanju v zvezo NATO.

Ali bi bili pripravljeni podpreti vključevanje Slovenije v NATO tudi v primeru...?

	DA	NE
– da se povečajo izdatki za vojsko?	44,1 %	55,9 %
– da se zmanjša nevarnost vojaškega napada na Slovenijo?	75,1 %	24,9 %
– da se poveča brezposelnost?	15,1 %	84,9 %
– da se zmanjša neodvisnost Slovenije?	34,8 %	65,2 %

Vir: NATO'97, <http://www.ljudmila.org/kricac/informatika/nato97/>

Rezultati so pokazali, da se večina Slovencev sicer zavzema za NATO, vendar le na splošno in če bi od tega imeli kakšno korist (npr. večjo varnost). Če pa bi morali za vstop v NATO kaj prispevati (npr. povečanje davkov ali večja stopnja brezposelnosti), bila večina anketirancev proti vstopu Slovenije v NATO.

Podatke, zbrane z anketo NATO'97, smo nato še dodatno analizirali. Anketirance smo razdelili v dve skupini – tiste, ki so za vstop v NATO, in tiste, ki so proti, ter nato analizirali vsako skupino posebej.

Izkazalo se je, da tisti, ki so se pri prvem vprašanju izrekli proti vstopu v NATO, pri svoji odločitvi dokaj trdno vztrajajo, medtem ko tisti, ki so se pri prvem vprašanju izrekli za NATO, kasneje – npr. ko jih vprašamo, ali so za vstop v NATO tudi v primeru višjih stroškov vojske ali če se zaradi tega poveča brezposelnost – bolj spreminjajo svoje mnenje.

Visoko podporo nevtralnosti je pokazala tudi anketa SJM94/5, čeprav se vprašanje ni povezovalo z Natom. Na vprašanje: "Kakšna bi bila za Slovenijo najprimernejša zunanja politika za prihodnje? Izberite najprimernejši odgovor!" so anketiranci odgovarjali takole:

nevtralnost	39.4 %
navezava na Zahodno Evropo	31.8 %
opiranje na ostanek Jugoslavije	0.4 %
opiranje na NATO in ZDA	12.7 %
opiranje na t. i. tretji svet	0.6 %
opiranje na Rusijo	0.1 %
Drugo	0.6 %
ne vem, brez odgovora	14.5 %

Vir: Toš, 1999: 475

¹ "Ob razglasitvi samostojne, neodvisne in demokratične Slovenije so se državljani Republike Slovenije opredelili za čim tesnejše povezovanje z demokratičnimi evropskimi državami in njihovimi zvezami..."

Skupna izjava parlamentarnih strank v podporo slovenskemu vključevanju v zvezo NATO, podpisana 17. aprila 1997.

² "Spoštovane državljane in državljani Republike Slovenije, proces, ki je Slovenijo pripeljal do samostojne države, je bil od samega svojega začetka najtesneje povezan z idejo o evropski demokraciji in vključevanju v evropske integracije." Janez Drnovšek, predsednik vlade Republike Slovenije Slovenija – doma v Evropi, reklamna zgibanka za vstop Slovenije v EU, ki jo je 9. maja 1998 izdal Urad vlade za informiranje Republike Slovenije.

Čeprav bi iz anketnih podatkov lahko na prvi pogled rekli, da je podpora vstopu v NATO razmeroma velika, je podrobnejša analiza pokazala, da ni čisto tako, saj podpora Natu ni stabilna.

Za spremembe mnenja je tako na eni strani krivo predvsem pomanjkanje informacij, zaradi česar anketiranci svojega mnenja niso mogli trdno izoblikovati, po drugi strani pa tudi pomanjkanje alternativ. S tem pa smo naleteli na problem izsiljene izbire. Zaradi pomanjkanja informacij in alternativ se zdi podpora vstopu v NATO edina mogoča izbira.

Tiranija logičnosti

V nadaljnji analizi raziskave NATO '97 pa smo analizirali tudi povezanost odgovorov na vprašanja: "Zamislite si, da bi bil v kratkem razpisan referendum z naslednjim vprašanjem: Ali ste za vstop Slovenije v NATO ali za nevtralnost Slovenije?" ter "Ali menite, da je bila odločitev na plebiscitu pred sedmimi leti hkrati tudi odločitev za EU in NATO?"

		Ali ste za NATO ali za nevtralnost?		skupaj
		ZA NATO	ZA nevtralnost	
Je bila plebiscitarna odločitev	da	73.3 %	37.2 %	55.9 %
tudi odločitev za EU in NATO	ne	26.7 %	62.8 %	44.1 %

Statistična analiza je pokazala, da je povezanost med spremenljivkama močna (vrednost kontingenčnega koeficienta znaša 0,34). Kot je razvidno iz tabele, so tisti, ki podpirajo vstop v NATO, povsem napačno odgovorili, da smo se na referendumu leta 1990 odločali tudi za vstop v EU in NATO. Po drugi strani pa so tisti, ki bi glasovali za nevtralnost, večinoma pravilno odgovorili, da se na plebiscitu ni odločalo on EU in Natu.

Kaže torej, da se v slovenskem javnem mnenju vzpostavlja povezava med osamosvojitvijo in vstopom v evroatlantske povezave, in kaže, da skuša slovenska politika osamosvojitve Slovenije izrabiti kot pretvezo za vstop v evroatlantske povezave. Tega niti ne poiskuje skrivati, saj je to povezovanje razvidno npr. iz "Skupne izjave parlamentarnih strank v podporo slovenskemu vključevanju v zvezo NATO"¹, ki so jo 17. aprila 1997 sprejele slovenske parlamentarne stranke. Podobna stališča izražajo predstavniki parlamentarnih političnih strank, ko gre za povezovanje z EU.²

Pri tem pa smo naleteli na problem tiranije logičnosti. Če smo se državljani republike Slovenije ob osamosvojitvi opredelili za čim tesnejše povezovanje z demokratičnimi evropskimi državami in njihovimi zvezami, iz tega *logično* sledi, da je vključitev v evroatlantske povezave nujna.

Kaj pa demokratičnost?

Kot rečeno smo pri analizi anketnih rezultatov zasledili dva problema, problem izsiljene izbire in problem tiranije logičnosti.

Problem "izsiljene izbire" Žižek opredeli takole: "Na vsakem ideološkem polju prej ali slej naletimo na točko, kjer je subjekt postavljen pred neko nemogočo oziroma izsiljeno izbiro... Lahko se "svobodno" odločimo za (pravilno) ali proti (napačno), toda če se odločimo proti, izgubimo samo svobodo (Žižek: 97). Imaš torej svobodo izbire, a s pogojem, da pravilno izbereš, pravi Žižek. Po Žižku je za totalitarizem značilno, da se obnaša, kot da smo v soočanju z Zakonom občestva zares v poziciji "svobodne izbire", tj. kot da izbira ni izsiljena." (Žižek: 98).

Po drugi strani Arendtova ugotavlja, da je za totalitarizem značilno, da začne z aksiomatsko sprejeto premiso, nato pa iz nje logično in racionalno izpelje vse, kar želi. Če torej sprejmemo predpostavko, da obstajajo "odmirajoči razredi" ali "neustrezne rase", je za totalitarizem logično (oz. se da "logično" dokazati), da je pripadnike teh skupin treba odstraniti. Kdor se s tem ne strinja, je bodisi norec bodisi strahopetec (Arendt: 472). Hannah Arendt to imenuje *tiranija logičnosti* (Arendt: 473).

Menim, da do podobnega problema prihaja tudi tukaj. S povezovanjem tiranije logičnosti in izsiljene izbire prihajamo v položaj, ko bo edina racionalna, edina pravilna in celo edina mogoča izbira za slovensko zunanjepolitično strategijo vstop v evroatlantske povezave.

Sklep

Da imajo volivci pri tako pomembnem vprašanju, kot je vstop v NATO, premalo informacij, da jim ni ponujena nikakršna razumna alternativa ter da se posledično zato o tem vprašanju ne vzpostavlja demokratična razprava, je odgovornost slovenske politike. Po Arendtovi in Žižku sta izsiljena izbira in tiranija logičnosti elementa nedemokratičnosti oziroma totalitarizma. Zato se je danes treba vprašati tudi, ali je slovensko vstopanje v evroatlantske povezave demokratično ali ne.

LITERATURA:

ARENDT, HANNAH (1973): *The Origins Of Totalitarianism*. New York : Harcourt Brace Jovanovich.

TOŠ, NIKO (1999): *Vrednote v prehodu II*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

ŽIŽEK, SLAVOJ (1987): *Jezik ideologija, Slovenci*. Ljubljana: Delavska enotnost. NATO'97, elektronski dokument. <http://www.ljudmila.org/kricac/informatika/nato97>.

Skupna izjava parlamentarnih strank v podporo slovenskemu vključevanju v zvezo NATO, 17. april 1997.

Slovenija – doma v Evropi, reklamna zgibanka za vstop Slovenije v EU. 1998. Ljubljana: Urad vlade za informiranje Republike Slovenije.